

сового ринку; альтернативність або безальтернативність здійснення проекту; альтернативність або безальтернативність вкладання коштів, які можуть знадобитися для реалізації проекту; вимоги до норми прибутку для різних груп інвестицій; інфляційні процеси; клас складності інновацій інвестиційного проекту.

Література: 1. Бернс В. Руководство по оценке эффективности инвестиций / В. Бернс, П. М. Хавранек. – М.: Экономика, 1995. – 528 с. 2. Бирман Г. Экономический анализ инвестиционных проектов / Г. Бирман, С. Шмидт. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – 632 с. 3. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент. – К.: М.П. Ижем ЛТД, Юнайтед Лондон Трейд Лимитед, 1995. – 448 с. 4. Грачева М. В. Анализ проектных рисков: Учеб. пособие для вузов. – М.: ЗАО "Финстатинформ", 1999. – 216 с. 5. Ковалев В. В. Методы оценки инвестиционных проектов. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 144 с. 6. Майорова Т. В. Инвестиційна діяльність: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 376 с. 7. Типові вимоги до техніко-економічного обґрунтування (бізнес-плану) проекту, що передбачає надання гарантійних або інших зобов'язань Кабінету Міністрів України на виконання зобов'язань українських юридичних осіб. Національне агентство України з питань розвитку та європейської інтеграції // Іноземні експортні кредити. Посібник для українського позичальника. – К., 1999. – С. 14 – 17. 8. Устинов В. А. Управление инновациями: 17-модульная программа для менеджеров „Управление развитием организации”. Модуль 7. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 272 с.

Стаття надійшла до редакції
06.06.2008 р.

УДК 331.5;339.97

Корнілов О. О.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА НАЦІОНАЛЬНИЙ РИНОК ПРАЦІ ТА МОБІЛЬНІСТЬ РОБОЧОЇ СИЛИ

The essence of globalization and its difference from the internationalization, its positive and negative characters, its influence on the national labour market and on the mobility of the manpower and migration are described in the article.

Складовою частиною глобалізації є зростаюча мобільність робочої сили та інтенсифікація міграційних процесів. У країнах, де відсутня зважена міграційна політика, серйозним випробуванням для національного ринку праці є зростаюча конкуренція країн з низьким рівнем заробітної плати, скорочення кількості робочих місць, на яких зайняте корінне населення, зниження рівня оплати праці некваліфікованої та низькокваліфікованої робочої сили. Для країн, що розвиваються, а також країн з перехідною економікою серйозною проблемою стає зменшення інтелектуального потенціалу. Глобалізація також сприяє підвищенню попиту на висококваліфіковану робочу силу з боку транснаціональних компаній (ТНК).

Проблеми підвищення продуктивності праці в результаті раціоналізації виробництва на глобальному рівні і поширення передової технології, а також конкурентного тиску на користь

безперервного запровадження інновацій у світовому масштабі, вплив глобалізації на національний ринок праці активно вивчаються в економічній та історичній науках. Значний внесок у розробку названої тематики зробили такі українські вчені: Н. Анішина, О. Варецька, Д. Верба, Є. Качан, М. Кім, А. Колот, Ю. Краснов, М. Романюк, Л. Шевченко, Д. Шушпанов та ін. Іноземні дослідники, в тому числі багато російських, неодноразово зверталися до дослідження глобалізації та її впливу на національні ринки праці. Це такі науковці, як Н. Вишневецька, Л. Мяснікова, С. Перегудов, Ратнер Пітер, С. Чугров, Ю. Шишков, Ф. Юрлов та ін.

На сучасному етапі розвитку у світовій системі господарювання разом із зростанням глобалізації поширюються процеси регіоналізації економіки. З переходом України до ринку виникла первинна необхідність у дослідженні соціально-трудових відносин, ринкової моделі зайнятості. Вивчення й регулювання потребують ринок праці взагалі, регіональні ринки праці і, зокрема, національний ринок праці, мобільність робочої сили, вплив на них глобалізації.

Мета статті полягає у дослідженні суті глобалізації, впливу її на національний ринок праці, мобільність робочої сили та міграцію населення.

Раніше багато економістів вважало, що всі країни зможуть забезпечити своїм громадянам краще життя, ізолювавши національні господарства і підтримуючи лише мінімальні економічні контакти, особливо з тими державами, що дотримувалися інших політичних, ідеологічних та соціальних поглядів.

Наприкінці ХХ ст. країни поступово почали ставати на шлях більшої відкритості у сфері економічних відносин, яка зараз досягла високого рівня для всіх національних економік. На початку ХХІ ст. розв'язання завдань глобального розвитку примушує держави об'єднувати свої зусилля в загальний процес, у межах якого тісна взаємодія стає все більш необхідною.

Однією з головних ознак сучасного розвитку світового господарства є розгортання процесів глобалізації, які суттєво впливають на міжнародні економічні відносини, визначають тенденції розвитку національних економік.

Розглядаючи поняття "глобалізація світового господарства", окремі економісти основною ознакою цього явища вважають взаємозалежність економік. Інші визначають, що завдяки глобалізації досягнення, рішення і діяльність людей в одній частині земної кулі впливають на окремих людей, їхні спільноти в усіх частинах світу. Виходить, що глобалізація є масштабним процесом, який активно позначається на світовому господарстві. При цьому глобалізація як процес світового рівня зумовлює інтенсифікацію взаємозв'язків, взаємодії та взаємозалежності держав.

Головними ознаками, які слугують ключем до розуміння сутності глобалізації, докт. екон. наук А. Колот називає такі: "взаємозалежність національних економік та їх взаємопроникнення; інтернаціоналізація світової економіки під впливом поглиблення незалежної економічної політики; послаблення можливостей національних держав щодо формування незалежності економічної політики; розширення масштабів обміну та їхня інтенсифікація; формування мегапростору в умовах утворення і функціонування транснаціональних, фінансових, телекомунікаційних та інших мереж; становлення єдиної системи зв'язку і нової конфігурації світової економіки; тяжіння світової економіки до світових стандартів, цінностей, принципів функціонування під впливом обміну товарами, робочою силою, капіталом і культурними цінностями" [1, с. 23].

Важливим компонентом інтернаціоналізаційного процесу і одним з основних джерел глобалізації є транснаціоналізація, в рамках якої частка виробництва, споживання, експорту, імпорту та доходу країни залежить від рішень міжнародних центрів, розташованих за межами конкретної держави. Провідною силою тут виступають ТНК, які є водночас і результатом, і головними діючими особами інтернаціоналізації.

Процес глобалізації економіки, вплив її на національний ринок праці особливо прискорилися в останні десятиріччя, коли різні ринки, зокрема капіталу, технології, товарів, а певною мірою і праці, ставали дедалі більш взаємопов'язаними та інтегрованими в мережу ТНК. Ці досить впливові і добре організовані утворення постійно прагнуть до формування нових зв'язків у всіх сферах життєдіяльності. Вони націлені на експансію, прагнуть до нових ринків, виступають за єдині ліберальні правила господарської гри, а також є важливим інструментом глобалізації ринків шляхом розширення інформаційної інфраструктури, яка прискорює укладання і знижує витрати господарських операцій.

Як підкреслює докт. екон. наук Л. А. Мяснікова, "скелетом світового економічного простору стають ТНК, усередині яких виробництво підпорядковане плану. Як результат, тільки 1/4 частина світової економіки функціонує в умовах вільного ринку. Завдяки розвитку ТНК глобальна економіка стає єдиною самовідтворювальною системою. Верховна влада в економіці переміщується з національного рівня на глобальний, і тільки світовий ринок має достатньо ефективний інформаційний механізм регулювання міжгалузевих та міжрегіональних пропорцій відтворення" [2, с. 3].

Канд. іст. наук С. В. Чугров висловлює свою точку зору на те, чим відрізняються глобалізація й інтернаціоналізація: "Глобалізація принципово відрізняється від інтернаціоналізації тим, що починають руйнуватися національні кордони, підриваються основи національного суверенітету, закладається фундамент нової глобальної спільноти. При багатьох загальних властивостях глобалізація та інтернаціоналізація – це все ж два якісно різні процеси. На мій погляд, їх можна розглядати з певної точки зору як стадії, що наступують одна за одною" [3, с. 20].

Іноземних вчених теж турбує проблема глобалізації. Відомий американський дослідник Росії Пітер Ратленд пише: "Кожній нації доводиться шукати свої форми сполучення націоналізму, регіоналізму та економічного глобалізму. Дилеми, які стоять перед президентами і урядами Росії, України... – це як зберегти національні цінності та специфічні інститути, в той же час пристосовуючись до викликів і можливостей глобалізації" [4, с. 17].

Докт. іст. наук С. П. Перегудова непокоїть проблема розмивання національного суверенітету: "Багато аналітиків пише про приреченість національної держави в глобалізуючому світі. Транснаціональний бізнес кидає відкритий виклик суверенним правам урядів, виникає ціла соціальна верства космополітичної олігархії, яка ставить себе вище за національні сілпки і не визнає національну ідентичність" [5, с. 23].

У 2000 р. докт. екон. наук Ю. В. Шишков дав глибоку характеристику глобалізації, світового економічного простору, недержавних транснаціональних центрів, транснаціональних банків, міжнародних інвестиційних фондів і зробив висновок, що "процес глобалізації економіки разом з благами приховує у собі дуже серйозну небезпеку та пастки" [6, с. 48]. А у 2003 р. він підкреслив, що "глобалізація об'єктивно веде до розмивання та знецінення регулюючих функцій національної держави, яка вже не може, як раніше, захищати національну економіку від небажаного глобального зовнішньоекономічного впливу" [7, с. 5].

Позитивні риси глобалізації, її особливості, соціальні витрати розглядає також докт. іст. наук Ф. М. Юрлов, який пише: "Глобалізація стала одним із найважливіших факторів розвитку наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. ... Серед позитивних рис глобалізації можна відмітити зростання контактів і зв'язків поміж країн та народів у економіці, торгівлі, технології, культурі" [8, с. 13]. У навчальному посібнику докт. екон. наук М. М. Кіма "Трудовий потенціал: формування, використання, управління" [9] багато нового цікавого матеріалу про глобалізацію економіки та її вплив на національний ринок праці.

Протягом останніх десятиріч з'явився ряд джерел посилення глобалізації. Перше – це технологічний прогрес, що

призвів до різкого скорочення транспортних і комунікаційних витрат на опрацювання, зберігання й використання інформації. Друге – це лібералізація торгівлі та інші форми економічної лібералізації, що викликали обмеження політики протекціонізму і зробили світову торгівлю більш вільною. Третім джерелом можна вважати значне посилення сфери діяльності різних організацій, що стало можливим у результаті як технологічного прогресу, так і більш широких горизонтів управління на основі нових засобів комунікації.

Глобалізація викликала також зростання міжнародної конкуренції. Конкуренція, розширення ринку праці – це шляхи до поглиблення спеціалізації та міжнародного поділу праці, які стимулюють зростання виробництва не тільки на національному, а й на світовому рівні. І це є першою перевагою глобалізації, а друга – економія на масштабах виробництва, що потенційно може привести до скорочення витрат і зниження цін, до сталого економічного зростання. Переваги глобалізації пов'язані також з вирашем від торгівлі на взаємовигідній основі, що задовольняє всі сторони, в ролі яких можуть виступати окремі особи, фірми та інші організації, країни, торговельні союзи і навіть континенти.

Але глобалізація економіки – це не лише переваги, а й велика ймовірність збитків, зростання ризиків. Глобалізація передбачає, що країни стають не просто взаємозалежними від формування системи міжнародного інтегрованого виробництва, зростання обсягів світової торгівлі та потоків іноземних інвестицій, інтенсифікації технологічних нововведень, а й більш вразливими щодо негативного впливу світогосподарських зв'язків.

3 проблемою глобалізації тісно пов'язана і міграція робочої сили. Протягом усього ХХ ст. головним імпортером робочої сили були США. Наприкінці 1990-х років у країну кожен рік приїждило 660 тис. емігрантів. Європа, яка була завжди експортером робочої сили, наприкінці ХХ ст. стала її нетто-імпортером. Це пов'язано як із суто економічними, так і з політичними причинами, з прийняттям європейськими країнами обов'язків щодо приймання біженців з регіонів етнічних конфліктів, а також падінням залізної завіси. Зараз крупними імпортерами робочої сили залишаються Німеччина (600 тис. на рік) та Франція (110 тис.) [10, с. 58].

Мотивацію населення України до міждержавної трудової міграції, яка за різними розрахунками коливається в межах 5 – 7 млн. людино-переміщень на рік, пов'язують зі станом внутрішнього та зовнішнього ринків праці. Оскільки в умовах зниженого попиту на робочу силу, монопольного становища роботодавців на ринку праці, коли вони антиринковими засобами підтримують низьку оплату праці найманих працівників, підвищується бажання населення до міждержавної трудової міграції на ті ринки праці, де пропонують вільні робочі місця або вигідні умови працевлаштування.

Як підкреслює канд. екон. наук О. Варецька, "трудова міграція населення України до країн Європейського Союзу, Америки, Росії нині є однією із серйозних проблем. За різними оцінками на цей час 2 – 7 млн. українців перебувають на заробітках за кордоном. При цьому близько 80% з них працюють нелегально. Такий значний відплив людей за кордон може призвести до істотного зниження трудового потенціалу країни, професійної деградації нації" [11, с. 34].

Уже зараз у західних областях України важко знайти кваліфікованого працівника, навіть якщо пропонувати йому значну заробітну плату. Люди не можуть нормально працювати за умов корупції, свавілля, соціальної незахищеності, що є несумісним зі способом життя нормальної людини.

Найбільше приваблюють потенційних мігрантів країни Західної Європи (40,9%), Російська Федерація (29,7%), країни Північної Америки (13,2%), Туреччина (7,42%), країни Східної Європи (5,9%), Ізраїль (1,5%), інші країни СНД (0,9%) тощо [12, с. 148].

Надзвичайно гострою є проблема інтелектуальної міграції. За різними оцінками ще в 90-ті роки минулого століття

Україна втратила від 15% до 20% інтелектуального потенціалу в результаті еміграції найбільш кваліфікованої робочої сили.

Як бачимо, причинами, що спонукають до міграції населення будь-якої країни, є відсутність або недостатній рівень власних фінансових коштів, перевага пропозиції над попитом на ринку праці через нерозвиненість економічної структури та соціальної інфраструктури, низький рівень оплати праці і значні перешкоди в отриманні освіти та соціальних благ різними верствами населення, збільшення рівня безробіття тощо. Основним соціально-економічним фоном, що спонукає розгортання трудової міграції з України за кордон, є наслідок довготривалої стагнації економіки, не досить вдале реформування економічних відносин тощо. Це особливо негативно вплинуло на рівень життя населення країни та її регіонів, розшарування його окремих соціальних категорій і, що найважливіше, на можливість зайнятості та отримання бажаної оплати праці і доходів.

Сучасні соціальні, політичні, економічні чинники підтримують існування в Україні великого за обсягами безробіття. Рівень безробіття – один із найважливіших рушійних факторів у намірах щодо трудової міграції. Але бажання переїхати в іншу країну залишиться бажанням, якщо не буде організовано цей переїзд. Основними способами організації переїзду за кордон є такі: організація переїзду самостійно, через посередників, турагентства, допомога друзів.

Дуже важливою є інформація щодо типів договорів, які укладаються між роботодавцями та найманими працівниками. Тільки менше чверті мігрантів мали договір у письмовій формі. Решта домовлялись усно чи не мали договору взагалі. Сприятливість же умов перебування в будь-якій країні пов'язана, насамперед, з наявністю у мігранта договору з роботодавцем щодо терміну та умов роботи.

Пропозицію щодо роботи переважна більшість усіх категорій мігрантів мали до того, як поїхати за кордон. Головне джерело пропозицій для українських громадян – допомога друзів і знайомих. Другим за вагомістю джерелом є посередник, котрий працює на роботодавця. Офіційним шляхом (через агентство з працевлаштування) отримують роботу лише трохи більше 10% усіх мігрантів. При цьому серед жертв торгівлі людьми їхня частка значно менша [11, с. 38]. За умов подальшого зниження рівня життя населення та відсутності засобів до існування спостерігатиметься і далі збільшення відтоку трудових ресурсів за межі країни.

За роки незалежності України характер, склад і спрямованість внутрішніх та зовнішніх міграційних потоків у зв'язку з трансформацією громадського життя, спрощеністю процедури виїзду за кордон і зміни місця проживання, економічною кризою та падінням життєвого рівня населення зазнали істотних змін і набули нового значення. Для сучасної міграції населення України характерна зміна спрямованості та інтенсивності міграційних потоків. Зменшилась внутрішньорегіональна та міжрегіональна міграція, збільшився вплив населення за межі країни, формуються могутні потоки трудових мігрантів.

За сучасних умов проблема регулювання трудового міграційного руху населення в межах країни та за її кордонами потребує також нового бачення становища людини у сфері зайнятості, яке диктується законами конкуренції, свободи та добровільності вибору суспільно корисної діяльності. Тому з боку держави повинна бути активна політика щодо соціального захисту трудящих – мігрантів – та максимального збереження демографічного потенціалу країни.

Таким чином, головною причиною трудової міграції населення є бажання поліпшити свій добробут. А нестабільна економічна ситуація, яка склалася в Україні, веде до того, що значна частина працездатного населення змушена шукати роботу за межами країни, що супроводжується збільшенням термінів трудової міграції. Це, у свою чергу, потребує серйозної уваги з боку держави та проведення єдиної державної політики у сфері попиту та пропозиції робочої сили, безробіття, зайнятості та регулювання міграційних процесів, оскільки

відсутність координованих дій на державному рівні може призвести до загострення політичних, економічних і соціальних проблем.

Неоднозначним є вплив процесів глобалізації на стан у сфері доходів працюючих. Збільшується прибутковість міжнародних корпорацій, йде поляризація у рівні доходів вищої управлінської ланки і звичайних працівників цих компаній.

Інтенсифікація процесів глобалізації супроводжується негативними наслідками для соціально-трудової сфери. Масовим стає намагання роботодавців з метою підвищення конкурентоспроможності продукції знижувати заробітну платню і зменшувати витрати на поліпшення умов праці. Отже, однозначної оцінки наслідків глобалізації не можна сформулювати, як і не можна адміністративними засобами цілком виключити країну зі світових інтеграційних процесів.

Деякі вчені не поділяють думки, що глобалізація світової й зростання відкритості національної економіки призводять до зниження ролі державних інститутів та їхнього регулюючого значення. Такої ж думки дотримуються й ми, бо практика свідчить про зворотне, а саме: в умовах глобалізації світового господарства роль держави в економічних процесах набуває якісно нового значення.

Саме за активної участі держави в Україні мають бути вирішені найскладніші завдання, а саме: опрацювання й реалізація раціональних протекціоністських методів захисту національного ринку праці, підвищення рівня "закритості" окремих територіально-економічних зон. Держава – це єдиний політичний і правовий суб'єкт, який володіє всім спектром владних повноважень щодо захисту внутрішнього ринку в контексті зростаючої відкритості національної економіки та глобалізації світової економіки, підтримки вітчизняних товаровиробників і стимулювання зростання конкурентоспроможності своєї економіки.

На погляд автора, під активною політикою на ринку праці слід розуміти політику, що проводиться за масштабної участі держави і спрямована на стимулювання сукупного попиту на робочу силу; сприяє створенню нових робочих місць, швидкому поверненню незайнятих робітників до складу діючої робочої сили; забезпечує без зниження рівня зайнятості зростання доходів працюючих. Саме на реалізацію переважно активної політики на ринку праці має бути спрямовано діяльність органів законодавчої влади та місцевого самоврядування.

Усе зазначене вище має сприяти формуванню сучасного уявлення щодо впливу глобалізації світової економіки на соціально-трудову сферу та визначення напрямів розвитку відносин у сфері праці в контексті глобалізаційних процесів.

Таким чином, основною сферою глобалізації є міжнародна економічна система (світова економіка), тобто глобальне виробництво, обмін і споживання, що здійснюються підприємствами в національних економіках та на всесвітньому ринку. А основні сили глобалізаційного процесу (міжнародні компанії, транснаціональні корпорації та фінансові інститути) для своєї експансії потребують "глобального простору".

Процес глобалізації проходить в умовах сильно поляризованої, в плані економічної потужності та можливостей, світової системи. А таке становище є потенціальним джерелом ризиків, проблем, конфліктів. Очевидно, що при будь-якому варіанті глобалізації національна держава не зможе зберегти свої функції і суверенітет у колишньому обсязі. Глобалізація висуває на перший план нібито тільки економічні цілі, але одним із її результатів можуть бути політичні потрясіння, пов'язані, в першу чергу, з нерівністю серед країн і людей.

Як підкреслює у статті докт. екон. наук А. Колот, "...маємо констатувати, що глобалізація світового господарства – процес надто складний, суперечливий, багатовекторний. Запрошую своїх колег-науковців узяти активну участь у обговоренні питань, порушених у цій статті" [14, с. 3, 11]. Це дослідження і є відгуком автора на пропозицію взяти участь у обговоренні названих вище проблем.

Отже, було уточнено поняття глобалізації, інтернаціоналізації та транснаціоналізації; доведено, що глобалізація вже змінила світову систему, породжуючи нові проблеми і відкриваючи нові можливості, активно впливаючи на національний ринок праці, мобільність робочої сили та міграцію населення.

Література: 1. Колот А. Глобалізація економіки та її вплив на соціально-трудову сферу // Україна: аспекти праці. – 2001. – №3. – С. 23 – 29. 2. Мясникова Л. А. Глобалізація економічного пространства і сетевая свобода // МЭ и МО. – 2000. – №11. – С. 3 – 8. 3. Чугров С. В. Глобалізація, модернізація или інтернаціоналізація? (Заметки на полях статті П. Ратленда) // МЭ и МО. – 2002. – №4. – С. 19 – 20. 4. Ратленд Питер. Глобалізація і посткомунізм // МЭ и МО. – 2002. – №4. – С. 15 – 18. 5. Перегудов С. П. Неоліберальна глобалізація: єсть ли альтернативи? // МЭ и МО. – 2002. – №4. – С. 22 – 28. 6. Шишков Ю. В. Два лица глобалізації // Наука и жизнь. – 2000. – №11. – С. 40 – 43. 7. Шишков Ю. В. Глобалізація – враг или союзник розвиваючихся стран // МЭ и МО. – 2003. – №4. – С. 3 – 14. 8. Юрлов Ф. Н. Соціальні издержки глобалізації // Социс. – 2001. – №5. – С. 13 – 22. 9. Ким М. Н. Трудовой потенциал: формирование, использование, управление. Учеб. пособие. – Харьков: ХНУ им. В. Н. Каразіна, 2003. – 250 с. 10. Вишневская Н. Рынок рабочей силы в ретроспективе XX столетия // МЭ и МО. – 2001. – №9. – С. 52 – 61. 11. Варецька О. Соціально-економічне підґрунтя трудової міграції населення України // Україна: аспекти праці. – 2005. – №5. – С. 34 – 39. 12. Буцька І. О. Міждержавна трудова міграція та проблеми її регулювання // 36. наук. пр. "Ринкова трансформація економіки". Вип. 8. – Харків: ХІБМ, 2004. – С. 144 – 153. 13. Єрохін С. А. Структурна трансформація національної економіки (теоретико-методологічний аспект). Наукова монографія. – К.: Вид. "Світ знань", 2002. – 528 с. 14. Колот А. Генезис соціальної політики під впливом глобалізації та лібералізації економічних відносин // Україна: аспекти праці. – 2008. – №1. – С. 3 – 11.

Стаття надійшла до редакції
28.05.2008 р.

УДК 336.714

Романенко Ю. Г.

СУТНІСТЬ ДОВІРЧИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ

This article provides the research of principal approaches to the determination of the essence "trust operation". The economic contents of the category "trust operation" in the modern development of national economy are defined. The trust definition and its connection with the trust services is given.

Банківська система тримається на довірі до неї юридичних і фізичних осіб, а зростання обсягів довірчих операцій є одним із показників, що характеризують відношення клієнтів до діяльності як окремого банку, так і до банківської системи взагалі. Поняття довірчих операцій банків – одне з найновіших в українській економіці, праві та банківській справі.

Діяльність банків у сфері надання довірчих послуг клієнтам є однією з найменш досліджених тем у теорії та практиці

вітчизняної банківської діяльності. Фахівці з банківської справи переважно зосереджують свою увагу на активно-пасивних операціях, що є основними для банків. Водночас у економічно розвинутих країнах частка доходів банків від надання довірчих послуг займає значну питому вагу в загальній сумі доходів банків.

Останнім часом в Україні спостерігається тенденція до зростання обсягів надання банками довірчих послуг, що пов'язано, зокрема, з глобалізацією світової економіки, посиленням конкуренції між банками та небанківськими фінансовими посередниками. Тому дослідження сутності довірчих операцій банків є досить актуальним на нинішньому етапі розвитку вітчизняної банківської системи.

Дослідженню сутності довірчих послуг присвячені праці як вітчизняних, так і зарубіжних економістів та науковців. Серед українських авторів слід назвати Р. А. Майданика, В. Г. Марчинського, І. В. Венедіктову та Г. Г. Марченка, серед російських – Д. М. Генкіна, Є. Ф. Жукова та О. Д. Голубовича.

Для розуміння сутності довірчих операцій важливе значення має розгляд суті поняття "траст (довірча власність)", оскільки визначення базисних термінів лежить в основі теоретичних досліджень і практичних рекомендацій. Водночас, незважаючи на велику кількість наукових праць, присвячених цій проблематиці, залишається поширеним неоднозначне тлумачення понять "траст" і "довірчі послуги банків".

У даний час в економічній та юридичній літературі відсутнє однозначне визначення поняття "траст". Проте найчастіше зустрічається таке тлумачення: "Траст – це заснований на праві справедливості обов'язок щодо розпорядження власністю, покладений на довірену особу, з метою управління нею (так звана довірча власність) в інтересах інших осіб (бенефіціарів), однією із яких може бути вона сама, якщо кожна з них може покласти на неї такий обов'язок. При цьому будь-які дії чи бездіяльність з боку довірчої особи, не дозволені чи не виправдані умовами трастового договору або законом, мають розглядатися як порушення трасту" [1, с. 7]. Зазначене визначення поняття "траст" характеризує його як обов'язок довірчої особи, а не як відносини між суб'єктами, з чим, на думку автора, погодитися не можна. Крім того, слід говорити не лише про розпорядження, а й про інші ознаки права власності.

Гаазька конвенція від 01.07.1985 р. №30 "Про право, що застосовується до трастів, і про визнання трастів" правову категорію "траст" відносить до юридичних правовідносин, які створюються людиною, установником траста, при житті чи після смерті шляхом переміщення активів під контроль трастового опікуна в інтересах бенефіціара чи зі спеціальною метою.

У Великобританії під трастом розуміють майнове зобов'язання, згідно з яким управляючий розпоряджається певним майном в інтересах бенефіціара, відповідно до трастового договору і трастового законодавства [2, с. 14].

Під децю іншим кутом зору сутність траста визначається американською асоціацією банків. Вона визначає траст як функцію виконання заповітів, управління власністю за дорученням і виконання агентських доручень в усіх можливих випадках для фізичних осіб, товариств, асоціацій, господарських корпорацій, а також для суспільних, культурних, благодійних і урядових органів [2, с. 14 – 15].

Толковый экономический и финансовый словарь. Французская, русская, немецкая, испанская терминология визначає траст як відносини, встановлені законом чи відповідно до договору, при яких яка-небудь особа (управитель) наділена правом власності на деяке майно за умови управління цим майном на користь іншої особи (бенефіціара) [3, с. 650]. У Большом экономическом словаре наведене таке визначення траста: "Траст – інститут довірчої власності, пов'язаний з передачею майна установником (бенефіціаром) траста і своїх майнових прав, які йому належать відповідно до права власності, на певний термін довірчому власнику" [4, с. 749].

Інший підхід до визначення терміна "траст" запропонований в економічній енциклопедії, в якій під трастом